

B.

REVISTA MENSUAL
FOMENT DE LES ARTS DECORATIVES
PIETAT, 4 - BARCELONA

Subscripció: 12 pessetes l'any
Número solt: 1'50 pessetes

Desembre 1927

CARRER ARIBAU, 173

VINS, LICORS

TELÉFON G-2782

XAMPANY S

REPRESENTACIÓ DE L'ANIS DEL CIERVO

LOTS ESPECIALS PER A LES PROPERES FESTIVITATS

**EXTENS ASSORTIMENT DE VINS
GENEROSOS DE TOTES MARQUES**

CONYACS, LICORS, ANISSATS, SELECTES VINS DE TAULA, ROMS, WHISKY, AIXAROPS,
AIGÜES MINERALS

**VENDES A DOJO DE VINS, LICORS,
I ANISSATS D'EXCEL·LENT QUALITAT**

LLISTA DE XAMPANY S EN EXISTÈNCIA

POMERY, MOËT CHANDON, VEUVE CLICOT, BOUVET LODUVAY, CODORNIU, FREIXENET, CANALS NUBIOLA, LUMEN,
MARQUERY, FRANCOLI, EMPORIUM, RIGOL, MONTANER, CATALÓIA, I ALTRES MARQUES DES DE 2 PESSETES

SERVEI A DOMICILI

ESTEVE RIERA
Confiter i Pastisser

Pa de luxe

**RAMBLA DE CANALETES 9 i 11.
CARRER DE MALLORCA 307 i 309:
PLAÇA DE SANTA ANNA 18.**

BARCELONA

TALLER D'EBENISTERIA
JOAQUIM CAMPAÑA

PROJECTES, MOBLES ANTICS I MODERNS
BRONZES I GRAN DECORACIÓ

CARRER CÒRSEGA, 561 - BARCELONA

SERRALLERIA D'OBRES

DE

BENET

CALIX

Telèfon H 89

Carrer Rocafort, 25

(entre Tamarit i Floridablanca)

BARCELONA

FOTOGRAFADOS

TRICROMIAS - AUTOTIPIAS

PERE BIOSCA
Fusteria mecànica

Construccions d'obres,
Botigues, Despatxos, etc.

Especialitat en Escales per
a "Halls", Altars i Oratoris

Sant Gervasi, 103 Tel. G 6082

BARCELONA (St. Gervasi)

ANTIGA CASA THONET
FLORENCI CASTELLTORT

MOBLES CORBATS : EBENISTERIA
: TAPISSERIA : CORTINATGES :
GRAN VARIETAT EN MOBLES PER
A DESPATX "SISTEMA AMERICÀ"

PELAI, 40 - BARCELONA - TEL. A 2320

Gran taller de marbres

Especialitat en treballs artístics

Fàbrica de serrar marbres a
Hospitalet de Llobregat

Franzi Germans i Cia

Casa fundada l'any 1868

Sucursal a Madrid: Alcántara, 17

Barcelona

Despatx i Tallers: Ali-Bey, 37 - Tel. S.P. 395

*Els més
selectes bombons
i caramels són fabricats per*

F. OLIVA

VALLESPÍR, 160 - TEL. H 995
BARCELONA

VDA. DE JOSEP RIBAS
MOBLES I DECORACIÓ
BARCELONA
CONSELL DE CENT, 327-329 : TEL. A 915

ROMAN BULBENA

TALLER DEDICAT EXCLUSIVAMENT
A LA CONFECCIÓ DE VIDRIERES
EMPLOMADES I VIDRES
ESMALTATS
AL FOC

TREBALLS DE BON GUST A BON PREU
DEMANEU-ME EL CATALEG

ARIBAU, 124-BARCELONA

TALLERS DE SERRALLERIA JACINT CUYÀS

ESPECIALITAT EN TREBALLS
ARTÍSTICS
I DEL RAM DE CONSTRUCCIÓ

MEDALLA D'OR EXPOSICIÓ DE FERROS
ARTÍSTICS DE CATALUNYA, ANY 1922

PROVENÇA, 155 - BARCELONA
Sucursal: CAPUTXINS, 1 - SARRIÀ

TELÉFON G 1810

Ebenisteria - Fusteria fina
Restauracions - Tapisseria
Francesc Giménez

Mallorca, 282

Barcelona

FAIANS CATALÀ

*Bomboneres amb dolços
per a bodes i bateigs
Presentació exquisida
Rebudes grans novetats
en vaixelles i cristalleries*

CORTS, 615 BARCELONA TEL. A 1884

Caller mecànic de fusteria
Raventós

Construccions i Especialitat en
d'Obres de Altars, Oratoris
totes classes i capses Yoghourt

Barcelona

Rocafort, 151

Telèfon H-65

GUIA DE LES ARTS I BELLS OFICIS

Antiguitats

ESCLASANS VDA. TRIUS, MARIA; Pietat, 10.

Ceràmica

VICENS, CASIMIR; Tallers, 72. Tel. A 5090.

Comptables

AYMAT, FRANCESC; Ronda Universitat, 27, 4.

Construcció i decoració

MOYA, J.; Còrsega, 339. Teléf. G 243.

Constructors d'obres

AGUSTI, JAUME; Aragó, 222, Ent. Tel. A 4175.

SOLE PAMIES, JOAN; Sans, 24, 2. Teléf. H 747.

TORRES, ANTONI; Diputació, 290, ent. Tel. S P 2194.

Cuiru repujats

FERRÉ DE RUIZ-NARVAEZ, ADELAIDA; E. Granados,
núm. 41, 3, 1.

Decoradors

BUSQUETS, EUSEBI; Aragó, 334, 3-1.

Decoradors d'interiors

COSP, VDA. DE PERE; Rosselló, 231. Tel. G 2424.

Dibuix i pintura (Efectes de)

TEXIDOR, VDA. D'E.; Ronda S. Pere, 16. Tel. A 1289

Dibuixants

BUSQUETS, EUSEBI; Aragó, 334, 3, 1.

SABATÉ JAUMÀ, PAU; Aribau, 67.

Dibuixants cartellistes

CERNÝ, KAREL; Mozart, 8. Estudi.

Dibuixants industrials

NAVAS MATEU, JOAQUIM; Bailèn, 31, 1.

GUIA DE LES ARTS I BELLS OFICIS

(Vegis la pàgina anterior)

Ebenistes

CAMPAÑA, JOAQUIM; Còrsega, 561.
FRANCOLI, JOAN; Vallhonrat, 30.
GIMÉNEZ, FRANCISCO; Mallorca, 282. Tel. G 2722.
LINARES, A.; Riera Alta, 21. Tel. A 1090.
RIBAS, VDA. DE JOSEP; C. de Cent, 329. Tel. A 913.
VAYREDA, RAIMOND; Diputació, 111.

Electricistes

FRANCH, JOSEP; Corts, 682, Tel. S. P. 614.

Escultors

MARTORELL, SALVADOR; E. Granados, 120.
MIMÓ, CLAUDI; Vergé de Gracia, 2.

Escultors decoradors

HERNANDEZ VILA, PERE; Pl. St. Felip Neri, 4.

Escultura religiosa

RIUS, CLAUDI; Rosselló, 195. Tel. G 208.

Esmaltadors de vidres

BRUGUÉS, PERE; Bisbe, 2 bis, 3, 2.
ROS, JOAQUIM; Pl. Pi, 2-3-2 i Ave Maria.

Fotògrafs

AREÑAS, RAFAEL; Corts, 670. Tel. S P 1411.

Fotògrafs industrials

FOLCRA, F.; Rda. Universitat, 20.
SALA CAMPAS, JOSEP; Còrsega, 413, ent. 2.

Fotogravadors

ESTEVE FELIU, FRANCESC; Via Laietana, 15. Telèfons
A 4515, A 2210.

Fusteries

MONCANUT, FILL DE D.; Aurora, 14 bis. Tel. A 510.
NIUBÓ I CIA., BALTASAR; (S. G.) Pge. Forasté, 17. Te-
lèfon G 772.

Fusteries mecàniques

BIOSCA, PERE; Sant Gervasi, 103. Telef. G. 6082.
MAÑA, JOAN; C. de Cent, 63. Tel. H 633.

Fusters i ebenistes

PUJOL, BENJAMÍ; C. de Cent, 27. Tel. H 1632.

Galeries d'art

SALA PARÉS (ESTABLIMENTS MARAGALL); Petritxol, 5.
Telèfon A 3523.

Galvanoplàstia

DOMINGO I ROCA GERMANS; Corts, 462.

Gravats i estampats per a tapes de llibres

ROCA ALEMANY, JOSEP; València, 188 A, interior.

Guixaires adornistes

CASASÚS, JOSEP; C. de Cent, 474. Tel. S P 1360.
COLL, PERE; Corts, 473.

Impremtes

CASTELLS, EDUARD; Diputació, 333. Tel. S. P. 181.

Joiers

SUNYER, RAMON; Granvia, 660. Tel. S P 813.

Lacadors

SARSANEDAS, RAMON; Amàlia, 31, pral. Tel. A. 1361.

Làmpares

BIOSCA I BOTEY; Rbla. Catalunya, 129. Tel. G 1228.

Llibreries d'art

MARTINEZ PÉREZ, C.; DR. DOU, 11. Tel. 4001.

Metallistes

BIOSCA I BOTEY; Rbla. Catalunya, 129. Tel. G 1228.
BOLIBAR, SANTIAGO; Rbla. Catalunya, 43. Tel. A 3224.
CORBERÓ, P.; Aribau, 103, taller. Tel. G. 1274.

Mobles i decoració

CASAS, LLORENÇ; Galileu, 50-51-53. Tel. H 537.
PARCERISAS I CIA.; E. Granados, 90. Tel. G 2570.
PRAT, JOSEP; Ferlandina, 67. Tel. A. 5037.
TALLERS MOLLÀ, S. A.; Riera St. Miquel, 44. Telè-
fon G. 2900.

Mosaic Romà, Venecià, i Ceràmic

BRU, LLUIS; E. Granados, 64.

Motlures, marcs i miralls

BENITEZ, CAMIL; C. de Cent, 323. Tel. A 4024.

Papers pintats

GIRONA, JOSEP; Corts, 661. Tel. S P 360.
GUASCH, FILL DE JOSEP; Rauric, 8. Tel. A. 5268.

Parquets i decoració

BASTÚS, QUERALTÓ I CIA.; Sta. Elena, 6. Tel 284 A

Perfumeria (Fàbrica de)

MYRURGIA, S. A.; Casanova, 78. Tel. A. 5458.

Pintors decoradors

HERRAN, J.; C. de Cent, 282. Tel. A 2635.
VILARÓ I VALLS; Corts, 604. Tel. A 1969.

Pintors escenògrafs

ALARMA TASTÁS, SALVADOR; Vergara, 3, 3-1.
ESCENOGRAFIA BATLLE I AMIGÓ; Riereta, 32.

Projectes de mobles i decoració

BARÓ, CARLES M.^a; (S. G.) Cuesta, 26, prop Josepets.

Propaganda (Articles per a)

BASA I PAGÉS; Calàbria, 66. Tel. H 686.

Retauls, daurats i polícromia

SABATÉ PASTOR, BONAVENTURA, Pl. Letamendi, 34.

Serralleria

SARRIAS, MANUEL; (S. G.) Bolívar, 22.

Tapissers

BONJOCH, VDA. DE SIMÓ; C. Cent, 377. Tel. S. P. 648.
LLOSÀ, PERFECTE; Balmes, 128. Tel. G 1058.

Tapissos i catifes

AYMAT, TOMÁS; Carrer d'en Villà, ST. CUGAT DEL
VALLÉS. Telèfon 20.

Teixits per a mobles i decoració

TRONC, ALBERT; Rbla. Catalunya, 32. Tel. A 2294.

Torners en fusta

VIÑAS, EMILI; Sepúlveda, 157.

Vidrieres artístiques

TERRÉS CAMALÓ, S. C., J. M.; Ausies March, 3. Te-
lèfon S. P. 1751.

II

LES VITRALLES

Ja havem dit que els romans havien emprat vidres plans per tancar les obertures dels edificis sense privar-ne la llum; no obstant, aquest procediment, que sembla originari de Pèrsia, fou poc usat a l'Occident, on les finestres i obertures exteriors eren, en els edificis o cases particulars, petites i escasses, i en els grans monuments o edificis públics els alts finestrals es deixaven oberts o adornats solament amb grans gelosies de marbre o de metall.

Oblidats, doncs, o perduts els procediments d'obtenció dels vidres plans, sols es conservà la tradició, romana o grega, de l'ús de les planxes de marbre o alabastre, que proporcionaven una llum trista i difusa als interiors.

Segons el nostre savi arqueòleg Mn. Josep Gudiol, aquest procediment de l'aplicació de la *pedra de llum* als finestrals dels edificis perdurà en algunes esglésies romàniques, gravant sobre les primes planxes d'alabastre, amb l'ajuda d'un punxó, motius ornamentals o decoratius, els quals, tenyits o pintats en llurs diversos elements, donaven, per transparència, una varietat de tons.

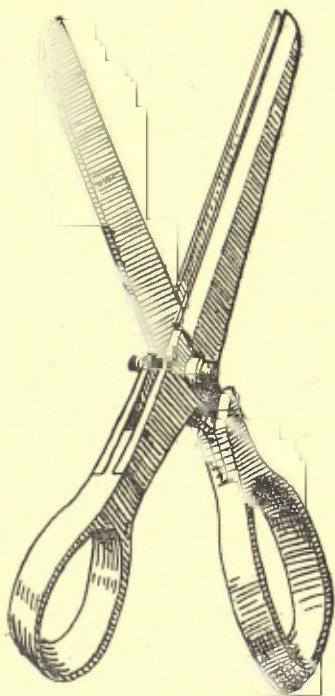
Hom creu que això fou l'intent precursor de la vitralla d'art, car no hem de perdre de vista que el nom de *pedra de llum* aplicat a l'alabastre no indica altra cosa que la seva propietat d'ésser transparent, propietat que, com es compendrà, augmenta com més primes són les planxes emprades. Una aplicació d'aquest antiquíssim procediment pot veure's en un modern panteó de la nova necròpolis barcelonina.

Un autor, *Filibion*, opina que les vitralles aparegueren a Europa en el segle XII. Els defectes de fabricació dels vidres, donant tons diferents, segons llur composició química, feren néixer la idea d'aplicar a les obertures una combinació harmònica dels diversos colors.

Podem acceptar aquesta asseveració quasi com a certa: avui encara admirem vitralles d'aquesta naturalesa. A la nostra terra tenim les de Santes Creus (laterals a la nau central), la restauració de les quals vàrem fer sota la direcció de l'arquitecte provincial de Tarragona, En Ramon Sales, mort fa poc. No vull pas dir amb això que aquestes vitralles corresponguin a una època tan llunyana, sinó senzillament que foren executades seguint aquestes normes, degut que l'Ordre del Cister, de tan extrema austeritat, defugia en els seus monestirs tota supèrflua ornamentació i, per tant, considerant que les vitralles policromes suposaven sumptuositat i riquesa, les havia bandejat dels seus temples, en els quals sols eren permeses les vidrieres monòcromes, segurament per a recordar així que solament per imperiosa necessitat podia servir-se del vidre qui de la pobresa havia fet el principal fonament de la seva perfecció espiritual.

Corrent per dalt de les coronises de l'església de l'esmentat monestir, amb el fi de fer-me càrrec del veritable estat de les seves vidrieres, vaig poder comprovar els barroers adobs que havien anat sofrint: finestrals en tot o en part tapats, trossos d'unes vidrieres enganxats sense mirament a les altres, etc.

En mig dels embans pujats per tapiar les obertures mancades de vitralls, vaig trobar-hi barrejats una munió de vidres i ploms, provinents sens dubte de l'incendi del monestir, els quals

Estisores de tall doble
per a tallar patrons

amb tota cura varen ésser collits i degudament triats, servint, tant com fou possible, per a la reconstrucció del total de les vitralls; treball dut a terme amb una paciència, abnegació i entusiasme dels quals difícilment podeu fer-vos càrrec. En aquestes vitralls, ultra les diferències de to dels vidres, degudes a llur fabricació, dos factors imprevistos i naturals ajudaren a donar-los aquests tons nacrats que tant hi admirem: l'un fou la pàtina dels segles (pols, aigua, el fum dels ciris i de l'encens fortament incrustat), l'altre la desvitrificació natural del vidre sofrida per l'acció del temps i dels agents atmosfèrics (1). El resultat és aquesta bella irisació del conjunt que, donant lloc a tants diverses tonalitats, tant ens admira, i que, per més que fem, ens és impossible imitar, car la naturalesa i el temps són molt més savis que nosaltres.

Una bona imitació d'aquesta mena de vitralls és la de la capella del Palau Episcopal de Barcelona, en la qual vaig treballar. Sincerament he de confessar que el resultat obtingut fou una veritable sorpresa, car les dificultats presentades en el curs de llur fabricació feien preveure tot el contrari: recordo la confusió sofrida en l'aplicació d'un color, les dificultats del foc, l'ús indegut de l'àcid, etc. I tot això que tantes angúnies ens costà i que ens feia preveure un fracàs, donà per resultat que les vidrieres que crèiem que serien uns exemplars execrables resultessin, un cop llestes i posades al lloc corresponent, unes belles vitralls d'excel·lent efecte. I és que en executar-les, sense proposar-nos-ho, havíem indubtablement imitat els fenòmens que la naturalesa i el temps han anat obrant en els vells vidres.

Encara que és generalment admès que les vitralls de color apareguren a Europa en el segle XII, els exemplars que en coneixem són tan perfectes de concepció i de tècnica que ens és forçós creure que un llarg període d'aprenentatge i de provatures havia de precedir-les. El text més documentat i més antic que posseïm, i segurament la font de tot el que s'ha vingut escrivint sobre aquesta matèria, és el llibre del frare Teòfil Suger (2), de mitjan segle XII. Aquest text, molt raonat, i els detalls del qual ens ha demostrat la pràctica que eren verídics, no ens parla dels precursors; però la seva mateixa precisió tècnica, car aquest llibre no és l'obra d'un teòric, sinó d'un veritable pràctic, comprova la nostra suposició. En aquest llibre ens descriu el procés de construcció d'una vitralla tal com encara avui dia, amb poques diferències, es construeix. Diu: «Comencem per preparar un tauler de fusta ben pla, de suficients dimensions per a contenir la vi-

(1) El vidre antic, sobretot el sotmès a un llarg contacte amb la terra, degut a la humitat i als altres agents químics, tals com els òxids ferrosos, la calç i l'amoniac, sofreix una alteració en les seves superfícies que li comunica unes belles irisacions nacrades impossibles d'obtenir per mitjans artificials. Aquest fenomen, conegut amb el nom de *desvitrificació*, l'hauréu pogut observar en els exemplars provinents d'excavacions o d'enterraments.

(2) *Diversarum artium Schedula*.

tralla que tractem d'executar, emblanquant-lo amb una capa de guix o creta diluïda amb aigua, fregant-lo amb un drap. Sobre aquest preparat, un cop ben sec, l'artista, amb un estilet de plom o estany, hi esbossa els contorns de les figures o ornaments que formen la composició, resseguint i precisant després els perfils amb un pinzell trempat en roig o en negre. El color corresponent a cada secció o peça de vidre és assenyalat per mitjà de lletres o signes convencionals, en correspondència amb els colors dels vidres de què el constructor pot disposar.

Els trossos de vidre del color corresponent, i de mides tan aproximades com sigui possible al perímetre assenyalat, són col·locats sobre el dibuix i tallats tot resseguint el contorn amb un ferro roent, ajudant-se d'unes alicates.»

També ens explica la manera de preparar la grisalla per als perfils. Cal remarcar que en les vitralls dels segles XII i XIII tota la pintura és feta a base de perfils més o menys gruixuts i encertats: res de modelat a tintes o capes difumades, sinó tot simplement ratlla o plomada pura.

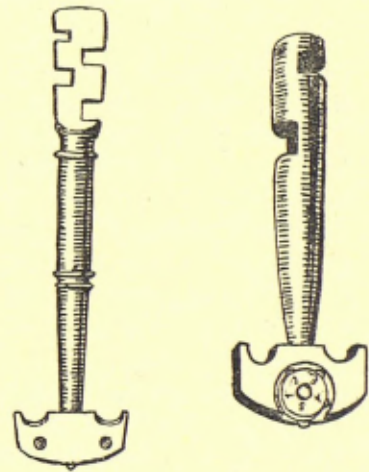
La grisalla era, doncs, element primornial, la qual, segons l'esmentat frare Teòfil, era composta de llimalla de coure cremada dins un gresol de ferro, de vidre verd i de safir grec. No ens diu el que és aquest darrer producte, ignorant-se per tant si es tracta d'un producte natural o d'una substància química, encara que és indubtable que devia obrar com a fundent. Aquestes substàncies, picades i mòltes tan finament com sigui possible, i barrejades per parts iguals, es diluïen en vi o orins, aplicant-se amb el pinzell sobre el vidre en forma convenient i d'acord amb el dibuix. Els vidres així preparats eren posats al forn a fi d'obtenir la vitrificació d'aquesta pintura, que tan bell efecte produeix vista a distància.

Llestes ja les diverses parts de la vitralla, es procedia a la seva muntura valent-se de les tires de plom que anaven unint els vidres uns amb els altres. Cal fer remarcar que en moltes vidrieres, en les quals es veuen ploms sense formar part del dibuix, al meu entendre no hi són pas posats per obtenir bons efectes, com equivocadament molts creuen, sinó que són deguts a la facilitat amb què es trencaven els vidres en coure's, els quals, per aprofitar-los, eren ajuntats amb ploms, fos per allà on fos.

En el segle XIII, a fi d'economitzar i simplificar les armadures de ferro dels finestrals, es prodigaren les grisalles: els ploms dibuixaven els grans espais tenint cura d'evitar els angles aguts, naturalment fàcils de rompre's, i tots els altres detalls complementaris, tals com arabescos o adornaments, es destacaven per clar sobre un fons grisós que es feia al pinzell, formant retícula a fi d'esmortear la llum. Es feien grisalles pures, és a dir, d'un sol to, bru o negre, i altres de creuades per ratlles o llenques d'altres colors.

Aquesta època fou, al meu entendre, l'edat d'or de la vitralleria, durant la qual es produïren veritables joies d'aquest art admirable, car degut al procés de fabricació del vidre emprat, ric de color i de matèria, i, sobretot, a la justa visió i alt sentit dels artistes d'aquell temps, que no perdien de vista que fer una vidriera no era pintar un quadro, que sabien aprofitar i treure partit de totes les qualitats, detalls o defectes dels vidres, es produïren obres que, encara avui, tots els que han estudiat a fons aquest art estan d'acord a afirmar que és de les coses més perfectes que s'han produït.

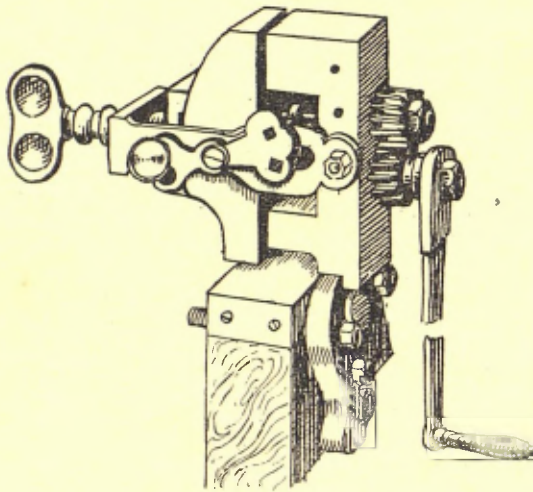
El nostre parer és que en llurs treballs, d'una ingenuïtat exempta de tot artifici, valent-se solament de les qualitats que els oferia la mateixa matèria que utilitzaven, obtingueren uns resul-

Diamant i ruleta d'acer per a tallar els vidres

tats que difícilment més tard, i amb molts més mitjans, arribaren no a superar-se, sinó tan sols a assolir-se. Tot allò que el vidre donava de si (diferència de gruixos, defectes, trossos mal tenyits) era per ells aprofitat amb art admirable per a reeixir en l'obra llur, que segurament, moltes vegades, un cop finida, era ben diferent del cartró o dibuix originari en el qual, en començar, havien fonamentat llur treball.

Aviat, però, s'inicià la davallada: els procediments anaren perfeccionant-se i la influència

Màquina per a laminar plom

de la pintura de retaules s'hi deixà sentir d'una manera indeguda. Els fons s'enriquiren amb motius ornamentals o esclatants de color; es propagà el costum, tal com en els retaules, de representar al peu de les vidrieres el retrat dels donants o fundadors de l'obra, i tot això, que en apariència les enriqueia i avalava, contribuï a desnaturalitzar-les, fent-los perdre la bella ponderació que tant distingeix els treballs precedents.

Per aquesta època (segle XIV) tingué lloc la descoberta del groc d'argent, així com la dels vidres doblats, atribuïda al cèlebre Joan Eyck. També les armadures de les vidrieres s'anaren simplificant fins a quedar reduïdes a les barres transversals, tal com es fa avui en la majoria dels casos.

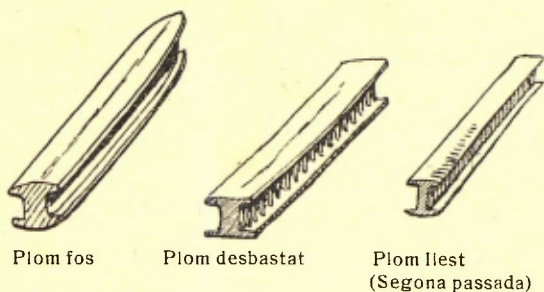
En el segle XV l'art gòtic està en plena decadència: la profusió ornamental de l'arquitectura es deixa sentir en tots els ordres, envaint també les vidrieres, en les quals sembla haver perdut tot control. En són bona prova les vitralls plenes

de perfils i d'aplicacions de groc d'argent que recorden els daurats i estofes dels retaules; l'aprofitament dels recursos dels vidres doblats de color per a fons o per a enriquir els vestits ajudant-se del groc d'argent i defugint l'ús de la grisalla, tal com es feia en el segle precedent. Les mans i cares foren pintades sobre vidres incolors o lleugerament rosats; els personatges destaquen sobre fons de tapisseries, d'escenogràfiques perspectives o de paisatges; les construccions arquitectòniques, que en molts casos acompanyen les figures, prenen tanta importància que ocupen la meitat de les vidrieres o més; per mitjà de filacteris s'explica la història dels assumptes representats, i les sanefes desapareixen gairebé del tot. En fi, els vitrallers del segle XV no sembla sinó que tots treballassin per llur èxit personal, no tenint per a res en compte aquella unitat tan necessària en tot conjunt arquitectònic.

En el segle XVI l'arquitectura, i amb ella l'art tot, havia perdut ja la noció d'aquell equilibri i mesura d'elements que l'havien feta tan bella i proporcionada, i l'estil gòtic va desaparèixer bandejat pel gust renaixentista, que pugna per restaurar les valors clàssiques de l'art antic. La vitralla, en conseqüència, se'n ressentí força, i, junt amb les moltes troballes de procediments pictòrics aplicables a ella, perdé tot allò que de propi tenia aquest art, convertint-se en una pintura, millor que de vitralla, de cavallet feta sobre vidre. Bons exemplars en resten d'aquesta època, notables per llur tècnica i composició, però que, com hem dit, han perdut tot el caràcter de veritable vitralla.

Han passat segles i els procediments han anat perfeccionant-se: l'aplicació del diamant al tallat del vidre fou una gran descoberta; es millorà la fabricació, obtenint-se vidres iguals i uniformes de gruix i de color, els vidres doblats, la decoració per mitjà de l'àcid, l'aplicació del groc a

base d'argent, els vidres anomenats *americans*, que, emprats amb criteri, ajuden molt al bon efecte de la vidrieria (encara que desgraciadament massa prodigats en composicions de gust dubtós); esmalts, colors, arribant-se fins a fabricar pastells especials per a pintar sobre vidre, perfeccionaments que, al nostre entendre, en lloc d'ennobrir, han degradat tan bell ofici, posant-lo a l'abast de tothom i contribuint a corrompre el gust del públic, ja de si prou inexpert per a distingir el baix industrialisme de l'autèntica producció artística.

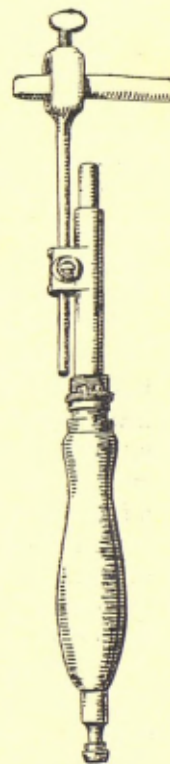
Podria ara donar mostres d'una fàcil erudició parlant-vos de les vitralls més famoses d'Europa, extraient o traduint les dades que en trobem en els tractats estrangers; però crec que serà de més valor i interès que vos expliqui les impressions que he tret dels estudis que directament he fet sobre les nostres vidrieres, i que vosaltres, si us interessa el tema, podreu comprovar i millorar.

Les seus de Burgos, Leon, Palència, Barcelona, Tarragona, Sevilla i Girona guarden bells exemplars de diferents èpoques: però fa plorar veure de prop les restauracions que, sense mica de mirament ni de sentiment artístic, han sofert. Jo que he vist abandonar-ho tot per dedicar-se amb cos i ànima a la restauració de la formosa vitralla de la façana de Santes Creus; que he vist desfer, amb un fervor quasi religiós, ço que mans profanes havien anat fent durant centúries i arribar a reconstruir en la seva totalitat el cartró d'aquesta gran vitralla, en la qual és representada la vida de Jesús; canviar de lloc, o millor dit, retornar-hi els vidres (caps, mans i altres peces) que indègudament havien estat enganxats en altres indrets, solament pensant a *tapar forats*, com vulgarment sol dir-se (procediment, aquest, comprovat com a cosa corrent en totes les vitralls antigues la restauració de les quals m'ha estat confiada), puc dir-vos la llàstima que fa el constatar el grau d'incultura i barroeria que això representa. Avui encara pot comprovar-se això en les dues roses que figuren en el creuer de la Seu tarragonina, bells exemplars en els quals fàcilment distingireu les poc respectuoses restauracions de què han estat objecte. Qui les ha fetes ha posat vidres, però ha demostrat així mateix el seu desconeixement del que és la vitralla artística i del respecte que es mereix.

Impressionat encara per les recerques fetes a Santes Creus vaig poder, gràcies a les meves amistoses relacions amb l'artista arquitecte En Josep M.ª Vives, i a costa de molts perills i dificultats, veure de prop les vitralls existents a l'església de Valls. Indubtablement són degudes a uns artistes vitrallers italians dels quals sembla que n'existeixen moltes obres a la nostra terra: almenys llur influència hi és ben manifesta, com ho és en altres obres degudes a vitrallers catalans. D'aquesta escola són segurament també algunes de la part alta de Santa Maria del Mar de Barcelona, car totes presenten una unitat i guarden entre elles una relació de manera de fer, és a dir, d'ofici remarcable.

A l'església del Pi podem veure encara vidrieres d'aquestes èpoques que, al costat de les altres fetes per vitrallers de la centúria passada, són una comprovació del desconeixement que

Podria ara donar mostres d'una fàcil erudició parlant-vos de les vitralls més famoses d'Europa, extraient o traduint les dades que en trobem en els tractats estrangers; però crec que serà de més valor i interès que vos expliqui les impressions que he tret dels estudis que directament he fet sobre les

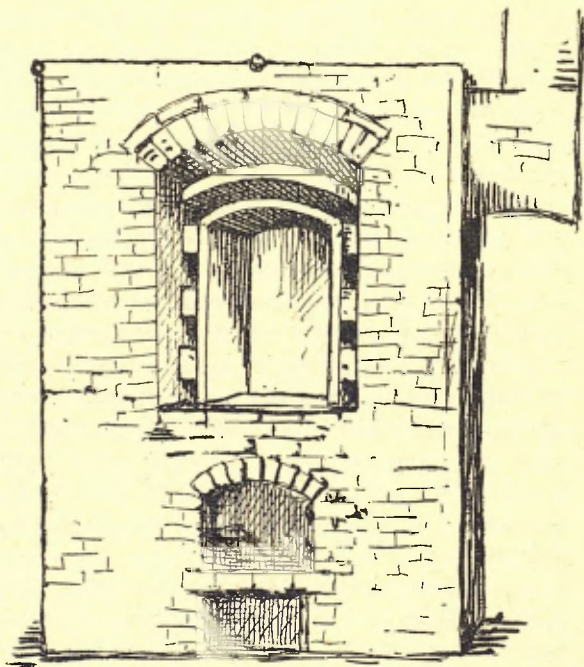
Aparell per a soldar amb gas

aquests últims tenien del que ha d'ésser una vitralla d'art. Sobre d'aquest punt em permetré fer una altra observació de la qual, amb tota consciència, em faig responsable.

Les vitralles tan anomenades de la *Sainte Chapelle* de París, algunes de la catedral de Chartres i altres de la mateixa època que tothom admira, qui per haver-les vistes reproduïdes en revistes, qui solament pel que sobre d'elles ha llegit i molts per donar a entendre que són coneixedors d'aquesta matèria, m'han produït, en tantes ocasions com les he observades, la impressió que són fetes per artistes que tenien un lamentable desconeixement de l'harmonia i joc dels colors; que havien tingut molta cura de la composició minuciosa del dibuix i dels detalls, la qual cosa els dóna una desplaent monotonia de colorit, però que no havien previst l'efecte de conjunt, que és (i aquest és el meu parer) el que més ha de tenir-se en compte en fer una vitralla, la qual, en contemplar-la, ha d'impressionar-nos agradablement més pel seu colorit que per la seva composició o riquesa de detall. És interessant veure una fotografia d'un fragment d'aquestes vidrieres en la qual podem apreciar tots els detalls de dibuix i composició; però vistes al lloc que els correspon, tots aquests detalls desapareixen, restant-ne solament el colorit, el qual es combina i barreja de tal manera que la nostra retina sols és impressionada per un to monocrom, ben desagradable al meu entendre.

D'aquesta escola potser nasqué el que anys enrera anomenaven *vitralles de llaurer*, de les quals podem veure exemplars col·locats al costat de moltes de les obres que vinc indicant-vos com a bones. Les veureu molt pulcres d'ofici, molt iguals de dibuix i de colorit; però posades al lloc que els correspon, l'efecte és molt desagradable: ni vitralles semblen, produint més aviat l'efecte de papers tenyits i amb perfils negres. Així mateix, a la nostra terra amarada de llum, no comprenc les grisalles ni les vidrieres fetes sobre vidres blancs o lleugerament tenyits, les quals, en ésser aplicades en esglésies quasi totes de construcció moderna, obliguen a posar cortines o persianes a fi d'esmoreir la llum, car la vista no pot resistir llur esclat. En països boirosos i sense sol poden produir un efecte més o menys artístic, encara que, al meu entendre, lluny del concepte de la veritable vitralla.

Un punt essencialíssim que cal tenir molt en compte en construir una vitralla és la diferència d'irradiació de la llum a través dels diferents colors. Els tres fonamentals, o sia el blau, el vermell i el groc, al pas de la llum no donen el mateix efecte: el blau s'escampa en tots sentits, envaint el camp dels vidres dels voltants; el vermell, en lloc de conservar el seu to unit, presenta diferents matisos sense alterar, però, el to dels vidres propers, i semblant en lloc de vermell, bru o sienós; el groc s'enfosqueix en el seu centre sense alterar tampoc els colors propers. D'aquesta demostrada teoria ¡quin partit no en podem treure, els que a aquest art ens dediquem! El seu desconeixement dóna lloc a defectes que moltes vegades no sabem a què atribuir.

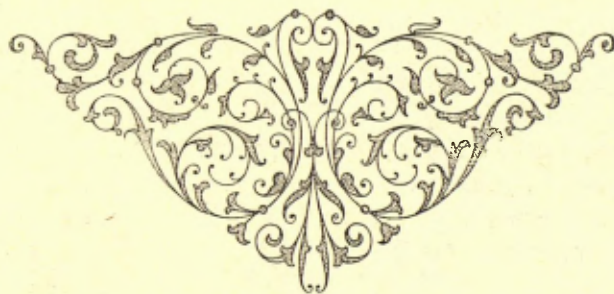
Muffla, oberta, per a coure els vidres un cop pintats

Com a exemple del que dic podem veure a la galeria gòtica de la nostra Casa comunal unes vidrieres, degudes a l'artista En Francesc Vidal, encertades de color les unes, les altres no, les quals, a distància, essent totes d'idèntic dibuix, vos semblaran diferents, degut a haver estat diversament colorides.

A la seu de Palma de Mallorca, el nostre malaguanyat arquitecte N'Antoni Gaudí ideà la construcció d'un vitral basant-se en els principis de la tricromia, per a la qual cosa emprà tres vidres doblats: un de blau, un de roig i un altre de groc. Artísticament considerades cal confessar que, com tot ço que eixia d'aquell gran cervell, són admirables. Quan el sol les il·lumina, quin esclat! quines irisacions! Són formoses com cap altra. Tot el que es refereix a l'ofici queda prim i ridícul davant d'elles; però llur elevat cost no està en relació amb el preu a què actualment es paga aquest treball industrialitzat en grau màxim.

Anys després, el pintor Torres Garcia intentà aplicar aquest procediment a unes vitralles per al Palau de la Generalitat, sense tenir en compte la poca distància a què havien d'ésser vistes, per la qual cosa hagueren d'ésser arreconades, car totes les qualitats de les de Palma es convertien en defectes en les vitralles de què us parlo, sobretot per la manca de potència llumínica. Cal tenir molt en compte, en construir una vitralla, el lloc on va destinada, així com la distància a què haurà d'ésser vista. Aquests punts essencialíssims són causa de molts fracassos i també d'èxits imprevistos.

LLUÍS RIGALT

INDOCUMENTATS

La Biblioteca està, generalment, deserta. De tant en tant entra, amb aire d'evident avorriment, un que altre, diguem-ne, lector: mira, amb aire displicent, les revistes que troba a mà, i se'n torna, com ha vingut, sense haver copsat ni goig ni distracció; sense que el seu rostre, impassible, hagi demostrat ni la més lleu guspira d'entusiasme o de senzill interès pel que ha vist. És descoratjós...

Alguna vegada, però, aquest ambient de mansa quietud és bruscament trencat per un senyor que entra rabent, saluda a corre-cuita, car ve tot atrafegat i amb ànim de fer molta feina. Us mareja amb preguntes; us ho fa regirar tot, car ell necessita un document, un: quelcom de concret i definit, pastat i fet a mida per a l'obra que ha rebut l'encàrrec de realitzar, obra excepcional, de la qual es parlarà com d'una creació, car s'aparta d'allò que és vulgar, d'allò que és rutinari. En rebre la comanda, ell prou s'ha donat compte que no sabia de què es tractava ni de què li parlaven, i ha restat un moment indecís i confós; però tot seguit s'ha refet: un raig de llum ha penetrat en el seu cervell. S'ha recordat de vós, s'ha recordat de la Biblioteca, i la Biblioteca i vós el traureu del compromís i ell quedarà com un home, com un ver artista... ¿Recerca pacient i aciençada, enriquiment seguit i constant de l'intel·lecte?... Oh!... evidentment; però... ell això no pot fer-ho, no té temps... ell ja és persona major, home d'affers... Demés, bé cal divertir-se, deixar un marge a l'expansió...

* * *

No sé pas a què ha d'atribuir-se, però és ben cert que, emprant una dita popular, podríem dir que els nostres artesans i artistes decoradors, generalment, no es recorden de Santa Bàrbara fins que senten tronar; la qual cosa vol dir, clarament expressat, que no es recorden que hi ha biblioteques i obres i llibres on apendre i documentar-se, fins que la necessitat els hi obliga; fins que la realitat els ensenya que no sempre es pot viure dins de la rutina i del còmode *anar fent* per sortir-se del pas. Aleshores tot són angúnies, tot és cercar d'ací d'allà i fer preguntes per tal de trobar el que en aquelles circumstàncies no surt ni pot trobar-se, car no hi ha res pitjor, per a tota mena d'affers, que les presses.

DOS INTERESSANTS ASPECTES DE JARDÍ PRIVAT

Jardí
Güell
Pedralbes

Jardí
Codolà

CLIXÉS J. SALA

Jo crec que això és degut no solament a la manca d'afició a l'estudi, sinó també, i en bona part, a la deficient educació rebuda. S'aprèn un ofici o una professió generalment de rutina, moltes vegades perquè el pare o l'avi ja en feien com a única justificació, i sovint contradint nobles i franques vocacions: i per això s'exerceix sense interès ni entusiasme, cercant-hi solament el guany immediat; no veient-hi més que el seu caire utilitari, que és l'únic que pot comptar.

Veritat és que els nostres decoradors, si n'exceptuem alguns (pocs, certament), formats per autoeducació, la majoria generalment han nascut per generació espontània, exercint, com a tals, perfectes nul·litats, fins a l'extrem que qualsevol botigueret de les Rondes, pel sol fet de vendre llits i calaixeres, es creu ja amb el dret de dir-se'n (i aquest és un altre tema que algun dia haurem de tractar amb l'extensió deguda), refiant-se de les obres i revistes d'art estrangeres (franceses, alemanyes o angleses) que vénen a les seves mans, per a sortir-se del pas tot parlant, amb innocent suficiència, i sempre amb lamentable desconeixement, de Lluïsos i de Sheraton, Chippendale o Adam, talment com la modista que es refia dels figurins per a vestir cada temporada les seves clientes.

— Per què...?

— Oh, és la moda...

I és que ningú no els ha ensenyat, ni ells no han volgut aprendre-ho, que per ésser decorador no n'hi ha prou de saber dibuixar més o menys correctament, sinó que cal ésser artista de veritat, que cal sentir veritable vocació i que cal treballar sempre amb fe i entusiasme; que per documentar-se s'ha d'estar tothora a l'aguait i despert, no esperant mai, per a fer-ho, el moment anguniós en què es va a executar un treball, car aleshores es cau indefectiblement en la còpia servil o en el plagi, sinó que ha d'ésser tasca seguida, de cada dia, de cada hora, de cada moment; que hem d'aprofitar totes les ocasions per a enriquir i augmentar el cabal dels nostres coneixements, no concretant-nos solament a aquells estudis que tinguin una relació directa amb les nostres activitats, sinó procurant-nos una educació general i extensa, interessant-nos per totes les manifestacions de l'intel·lecte humà, ja que això, ultra proporcionar-nos un guany i gaudi íntims, obrirà més amples perspectives al nostre esperit, i les nostres obres se'n beneficiaran.

Cal no perdre el temps, car s'apropen hores de prova. Fins ara ens sortíem del pas amb un Lluís XVI traduït d'aficionat o fet amb motllo, i amb aquesta cosa horrible que s'ha convingut a anomenar, no sé amb quins drets, *renaixement espanyol*; però ara, amb els corrents moderns, amb els intents de renovació iniciats, on anirem a parar? ¡Pobre art modern, si no es troba la manera de bandejar-ne tota aquesta colla d'analfabets artístics, d'indocumentats sense solvència que, fàcilment, amb la gosadia que dóna la ignorància, es sentiran genis i creadors inspiradíssims!... Recordem-nos de les dècades anterior i posterior al 1900 i de llur producte artístic, el modernisme, i recordem-nos sobretot de la seva ràpida declinació i sorollós fracàs, provocat, no hi ha pas cap dubte, per l'excessiva intromissió d'aquests elements que, si sempre són nocius, ho són molt més encara en els períodes de replasmació de les idees estètiques.

B. A. d'Oc.

PROBLEMES URBANS

DE L'ARBRAT I ALTRES COSES

Amb motiu de la celebració del XIe Congrés Nacional d'Arquitectes que tingué lloc a Madrid l'any 1926, els temes del qual foren tots referents als problemes cada vegada més actuals de l'Urbanisme, fou redactat, per l'arquitecte Director de parcs públics de Barcelona, D. Nicolau Mª Rubió, i per encàrrec de l'Ajuntament, un petit llibre de divulgació de les teories dels espais lliures urbans, estudiant aquest problema amb referència a la nostra ciutat, i proposant, també, les solucions pràctiques que podrien aplicar-s'hi.

No és pas el meu propòsit comentar aquest llibre, en el qual tan clarament són exposats els temes a què fa referència: sols em proposo pendre'n peu per a escriure-li unes notes marginals suggerides per la seva lectura.

És evident que l'organisme humà no és pas fet a posta per viure en grans aglomeracions, per viure tancat en les estretors de les grans urbs, on la manca de sol i d'aire pur van minvant la seva força vital i el predisposen a la malaltia i a l'anorreament. L'atmosfera, en les grans ciutats, està constantment saturada d'humitat, d'àcid carbònic i de detritus de tota mena que la infecten, disminuint la seva vitalitat; l'estretor dels carrers, que no permet la lliure circulació de l'aire ni l'acció dels raigs solars; les pestilents emanacions de les clavegueres, mal ventilades i mal esbandides; la humida transpiració del subsòl, infectat per totes les dejeccions: tot, en fi, conspira contra la vida del pobre home ciutadà, víctima de la seva imprevisió i del seu mateix egoisme.

Cal, doncs, establir unes accions defensives, exercir una funció purificadora de l'aire i retornar-li l'oxigen que constantment li prenem amb les nostres indústries, amb els nostres mils fogars de totes les categories, i amb la nostra respiració. I els únics agents aptes per a exercir aquesta vitalíssima funció són el sol i els vegetals.

Heus aquí explicada la immensa importància dels espais lliures que les ciutats ben regides dediquen a parcs i jardins. No és solament per a joia i esplai de la mainada, o com a acollidors recers on trobar el sedant descans del nostre esperit, que són necessaris els jardins urbans, sinó que, com es veu, és importantíssim llur paper dins l'economia general de la urbs, ja que millora i augmenta les seves condicions vitals i higièniques.

Els carrers estrets i mal orientats, i, més que això, la desmesurada alçada dels edificis construïts sense tenir per a res en compte aquests dos importants factors de l'orientació i de l'amplada de l'espai viable, fan que el sol, sobretot durant l'hivern, no pugui enviar els seus raigs vi-

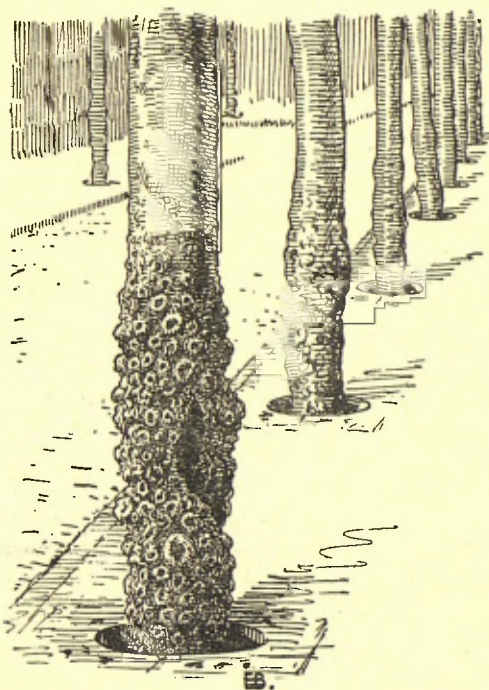
vificants i purificadors fins allà on fóra necessari: el desmesurat agrupament d'habitacions i d'individus, i d'obradors, tallers i fàbriques, emmatzinen l'aire amb llurs emanacions i en consumeixen l'oxigen en llurs fornals, i a aquesta acció destructora sols podem oposar-hi l'acció benefactora dels espais lliures i de l'arbrat, parcs i jardins, que pugnen per restablir el perdut equilibri.

Barcelona, com es demostra en el llibre a què ens hem referit al començament d'aquestes notes, ha descuidat d'una manera lamentabilíssima aquest caire de la urbanització: en canvi té al seu favor (i això, al meu entendre, d'una manera providencial) la massa d'arbrat de la seva Eixampla. I dic que la posseeix d'una manera providencial, car és evident que no se li ha dispensat mai tota l'atenció i cura que mereixia la seva conservació. Vejam, però, abans, quina acció exerceixen, en la purificació i composició de l'aire, els raigs solars i la vegetació.

És cosa sabuda que els gèrmens patògens pul'lulen i es multipliquen d'una manera extraordinària en els paratges humits, foscos i mal ventilats, i, sobretot, en les habitacions on l'aire és enrarit per la llarga permanència de les persones, com generalment passa en els dormitoris interiors de les botigues i pisos baixos; així mateix és coneguda i comprovada l'acció purificadora i germicida que els raigs solars exerceixen sobre tot allò que banyen, i particularment sobre l'aire. No cal, doncs, esforçar-se molt per fer comprendre la necessitat que els carrers i edificis siguin banyats quotidianament i llargament per la llum solar, procurant que aquesta penetri tan endins de les habitacions com sigui possible, i, si això no es pot aconseguir, fent que durant les hores de sol l'aire hi penetri lliurement i, si pot ésser, amb força, a fi que sigui totalment renovat.

Els vegetals, però, sota l'acció del sol, són l'element més important i de més força purificadora de l'aire de què podem disposar: ells absorbeixen constantment, sobretot durant el dia, l'àcid carbònic de l'aire i el vapor aquós, retornant-ho en oxigen: és a dir, que si el sol purifica l'aire destruint-ne els gèrmens nocius, els vegetals, per la seva banda, l'oxigenen, descomponent, per mitjà de llur fullatge i altres superfícies verdes, l'àcid carbònic, del qual s'assimilen el carbon i retornen l'oxigen purificat.

Les ciutats marítimes, i, per tant, Barcelona, tenen també davant seu un gran laboratori de purificació de l'aire, amb la superfície del mar, ja que els raigs del sol i l'onatge constantment en modifiquen la composició de les capes inferiors, saturant-les de la salabor i del iode marí, per la qual cosa és de gran valor conservar ben obertes les parts costeres, a fi que puguin penetrar ben lliurement terra endins, i sobretot caldria no emmetzinar les aigües amb el desguàs lliure de les clavegueres, que, com més gran és la urbs, més augmenta el perill de les infeccions epidèmiques. És una greu equivocació el creure que l'aigua marina destrueix tot germen nociu: l'experiència, ben dolorosament per cert, ens ha demostrat el contrari, havent-se comprovat l'existència del ba-

Tipica soca a'un dels plàtans del carrer del Bruc, amb innombrables cicatrius i una extensa placa pútrida interessant les capes de teixit llenyós.

cil·tífic i el d'altres malures en els mol·luscos i crustacis i en els peixos que viuen a les roques o parets dels ports i a prop dels llocs de desguàs de les clavegueres.

Caldria, doncs, que les aigües residuals de les ciutats fossin sotmeses, abans d'ésser abocades a mar, a una prèvia depuració o desinfecció que en destruís tots els gèrmens perillosos per d'aquesta manera, defensant la puresa de les aigües, defensar també la de l'aire.

Explicat el procés de purificació de l'aire i l'acció que sobre d'ell exerceixen la llum solar i els vegetals, passem a ocupar-nos dels nostres arbres.

Seguint el pla d'Eixampla i el seu sistema d'arbrat, Barcelona posseeix (o hauria de posseir) una veritable riquesa forestal representada per més de 50.000 arbres plantats dins el seu perímetre. Per fer-se càrrec del que representa aquesta xifra, cal sols imaginar que si tots aquests arbres estiguessin agrupats formant un bosc ocuparien una superfície d'uns 800.000 m.². Es a dir, que si Barcelona tingués el seu arbrat complet i ben cuidat, hauria resolt en part, i sense proposar-s'ho, tan sols havent considerat l'arbre com a pur element estètic, aquell problema, sense solució aparent, de la compenetració del bosc i de la ciutat.

No cal afegir gaires més comentaris per demostrar la necessitat de conservar aquests arbres cuidant-los amorosament (si no per pura simpatia, per egoisme), ja que contribueixen a mantenir la salubritat de la urbs i, per tant, la nostra pròpia salut.

¿S'ha fet, però, o es fa tot el necessari perquè aquesta conservació sigui efectiva? De les meves observacions personals puc deduir-ne una dolorosa negativa: ningú, ni el públic ni els mateixos encarregats de la seva conservació, no mira els arbres amb aquella cordial simpatia que tant mereixen. No cal sinó observar llurs soques totes plenes de nafres i ferides fins allà on pot arribar la mà de l'home, o bé llurs branques retortes i nuoses delatant les inconsiderades podes sofertes. Un dia són les cabres lleteres les que roseguen l'escorça, tot esperant que llur conductor les munyeixi; un altre l'home de les brigades, qui clava un clau a la soca a fi de penjar-hi el gec i la minestra (fet observat a la plaça de Catalunya); més sovint són el xicot tarambana i l'aprenent badoc qui, armats de qualsevol eina o ferro, o tan sols d'una pedra, colpegen les soques sense pietat i sense que ningú els adverteixi; o els repti per la malifeta; també alguna vegada és el jovenet desvagat i presumit qui, *per fer l'home*, les colpeja amb la virolla del bastó tot fent mue-

Arbre del carrer de les Corts Catalanes mostrant una de les seves principals branques morta, a causa de la gangrena desenrotllada per no haver estat degudament protegida la ferida que la dextra li produí en tallar-la.

ques a la noia *del tercer*; i cada vespre són els porters els qui flagel·len despietadament els nostres arbres amb l'excusa d'espolsar les estores de l'escala, i, en canvi, no els passa mai pel cap regar-los, ni al beil pic de l'estiu, quan la manca d'humitat els decandeix i asseca, si no és quan freqüen l'escala, amb les aigües brutes i sovint carregades de lleixiu o salfumat.

Jo he vist, durant les primeres hores d'un matí, arrencar els arbres de davant d'un casino instal·lat de nou, a fi que no privessin la visualitat als seus socis; jo he vist arrencar els arbres de

davant d'un establiment tan sols pel caprici de *l'artista* autor de la façana, *tota de marbre*, i perquè no destorbessin l'efecte decoratiu d'uns desgraciats canelobres plantats de gairell. Al cap d'un quant temps, els encarregats de replantar els arbres s'adonaren de llur desaparició i, plens de bon zel, varen procedir a llur reposició. Obriren de beil nou els clots i, després de la deguda preparació de la terra, varen plantar-hi els nous arbrissons. L'endemà al matí, a les nou, com per art d'encantament, els arbres havien tornat a desaparèixer, i uns paletes cuidaven de fer-ne fonedís tot rastre cobrint, amb les illosetes de la vorera, els clots que els havien contingut. Mai més no hi han estat plantats, i ningú segurament no s'ha preocupat d'exigir les degudes responsabilitats per llur desaparició ni per un tan evident atemptat als interessos comunals.

Un dia dels més calorosos de l'estiu, a primeres hores de la tarda, comparegueren a la plaça de Catalunya uns homes i un carro, i amb gran pressa començaren a destralejar, ran de terra, la soca d'un plàtan que hi havia davant de can Ferrer, fins a aterrar lo, i, carregant-lo damunt el carro, sense entretenir-se a tallar el brancom cobert de tot el seu exuberant fullatge en plena vegetació, va desaparèixer Ronda de Sant Pere enllà. Al cap de tres anys, l'arrel, encara viva, s'esforçava en va traient noves brotades, que els transeünts badocs esmicolaven amb llurs petjades.

I les podes? Tots sabem que el plàtan és l'arbre més prodigat en els nostres carrers i passeigs i coneixem la forma de la seva copa, alta i esvelta. ¿A què treu cap, doncs, aquest inútil esforç de voler estrafer-la entestant-se a fer créixer horitzontalment unes branques que, per naturalesa, han de créixer verticals? ¿A què vénen aquestes prodigades i exagerades podes que, més que de jardiner, semblen de carboner o llenyataire? L'any que els nostres arbres han sofert aquesta desconsiderada mutilació, que molt sovint provoca la podridura de les principals branques, i fins de la soca, veureu a mig estiu que l'atapeït fullam va esgrogueïnt-se i assecant-se, caient les fulles talment com si fos arribada la tardor: colliu-ne una i podreu veure en la seva cara inferior, i al costat de les principals nervadures unes taques blanques que són la malaltia provocadora de la seva mort. Aquesta malaltia, que he pogut comprovar que, en estat més o menys latent, fa molts anys que viu en el nostre arbrat, es desenrotlla amb molta més força quan l'aire i el sol no poden penetrar lliurement per entre el brancatge, com s'esdevé en el cas susdit. I si això passa amb els plàtans, que són els arbres que semblen merèixer més atencions, ¿què passarà amb els altres dels quals ningú no s'ha recordat més després de plantats? Anys enrera es féu una plantació de mimoses al carrer de la Diputació, en el tros comprès entre el passeig de Gràcia i Clarís: totes es van anar morint per manca de la més elemental cura. Mireu actualment els castanyers d'Indies del carrer de Consell de Cent. Aquest estiu, ultra la sequedat que han patit per manca de pluges, ja que ningú no es recorda de regar-los, han sofert un tal flagell d'erugues que molts han quedat sense fullatge, de! qual sols restaren les nervadures centrals. Ha estat tanta la profusió d'erugues, que arribà un moment en què sota cada arbre hi havia una tal munió dels excrements llurs que el sòl esdevenia negre

No acabaríem mai si seguíssim fent relació de fets i observacions. Cal, doncs, protegir el nostre arbrat per tots els mitjans possibles, preservant-lo de tants agents nocius com constantment conspiren contra la seva vitalitat: per higiene, perquè constitueixen un insubstituïble element d'estètica urbana, i, sobretot, per agraïment, car ens ho donen tot sense demanar-nos sinó un xic d'amor o de senzill afecte. Tots podem contribuir una miqueta a aquesta tan necessària campanya pro arbrat urbà, procurant, per tots els mitjans al nostre abast, educar el públic fent-li comprendre l'afectuos respecte que es mereixen els arbres, però ajudant-ho d'una acció de policia urbana que vetllés eficaçment per llur conservació i castigés severament les infraccions o els atemptats que contra llur vida es cometessin.

EUSEBI BUSQUETS

PLANTES I FLORS

EL VEL DE LA TERRA

Quin món més infinit de meravelles no hi ha en la vegetació, si considerem, com és en realitat, que ella és el mitjà pel qual la terra esdevé el company de l'home, el seu amic i el seu mestre! En les condicions que havem estudiades en les roques sols podem veure una preparació per a la seva existència; les qualitats que li permeten de viure segurament en la terra, i de treballar-la fàcilment, i en tot això ella és restada inanimada i passiva. Però la vegetació és com una ànima imperfecta que li fos concedida per a respondre a l'ànima de l'home. La terra, en els seus abismes, ha de romandre morta i freda, incapaç de res més que de lentes vicissituds cristal·lizants; però en la seva superfície, que els éssers humans han de veure i amb la qual han de tractar, ella els serveix a través d'un vel d'estranya existència intermediària: que respira, però no parla; es mou, però no pot deixar el seu lloc assenyalat; passa per una vida sense consciència a una mort sense amargor; mostra la bellesa de la joventut, sense la seva passió; i decau en el falliment de la vellesa, sense cap dels seus condols.

I en aquest misteri d'existència intermediària, enterament subordinat a nosaltres, i que podem tractar al nostre gust, hi són inclosos la major part dels plaers que necessitem del món extern, hi són escrites la major part de les lliçons que ens cal aprendre. Tota mena de gràcia i d'ensenyança s'aplega en aquest llaç entre la Terra i l'Home; meravellós d'universal adaptació a les seves necessitats, desitjos i disciplina, l'amaniment quotidià de la terra que Déu ens fa, amb formosos dons de vida. Primer una flonja catifa estesa als nostres peus; després, al damunt, una fantàstica broderia de colors; després un alt desplegament de fullatge per a ombrejar-nos de la soledada, i ombrejar també la terra, a fi que la pluja caiguda no s'eixugui en un moment tornant a fugir cap als núvols, sinó que es deturi i nodreixi les fonts d'entre la molsa. Cepada fusta que suporti aquest fullam: fàcil de tallar, però lleugera i flexible per a fer-nos cases o eines (vara de llança o esteva d'arada, segons sigui el nostre humor); inútil fóra, si més dura; inútil, si menys fibrosa; inútil, si menys elàstica. L'hivern arriba, i l'ombra del fullatge cau per a deixar al sol que escalfi la terra; les branques fortes romanen i trenquen la força dels vents hivernals. Les fruites que han de perpetuar la raça, innombrables segons cal, són fetes belles i gustoses, infinitament variades en atraccions a la fantasia de l'home, o en la provisió del seu servei: suc gelat, o llustrosa espècie, o bàlsam, o encens, oli suavitzador, resina conservatriu, medicina d'encís antisèptic, febrífug o narcòtic: tot presentat en formes infinitament variades. Fragilitat o força, tendror i

energia, en tots els graus i aspectes; dretura impecable, com pilars de temple, o confós entortolligament de tendra brostada; formidable resistència de braços i membres rígids contra els oratges seculars, o làngüids gronxaments al més feble batec del rieró estival. Arrels que esberlen la duresa de les roques, o encadenen la mobilitat de la sorra; garlandes que s'esbadellen en la soledada del desert, o s'amaguen vora la font regalada o en la balma ombrosa; fullatge que balandreja en camps embarbollats per sota les ones de l'Oceà; o bé revesteix de vels virolats i eternals els pics de les muntanyes inaccessibles, o assisteix en les portes de les masies a tota gentil passió i simple goig de la humanitat.

L'AMOR A LES FLORS

Tanmateix, sense sentir per les flors especial afecció, ens abandonem almenys làngüidament a la llur bellesa, sovint les recollim i les preferim a altres formes de vegetació. Però hi ha, en general, una ampla distinció a fer entre els esperits amants de les flors i els esperits d'un ordre superior. Les flors semblen fetes per al gaudi de la humanitat comú. Els nois les estimen; la gent tranquil·la, sensible, contenta i humil, les estima quan creixen; la gent rumbosa i dissipada les estima quan són collides; elles són el tresor del pagès, i en la populosa ciutat marquen, com amb un esqueix d'iris, les finestres dels obrers, en qual cor s'estatja la promesa de pau. Els esperits entusiastes o religiosos les contemplen amb intensa i febrosa passió; aquesta afecció és visible, severament tranquil·la, en les obres de molts vells pintors religiosos, i mesclada amb un sentiment del camp més franc i més fidel en les dels nostres pre-rafaelistes. Per al noi i la noia, el pagès i l'obrer de fàbrica, per a la *grisette* i la monja, l'enamorat i el frare, són sempre precioses. Però per als homes de pensa i facultats superiors, són precioses sols en ocasions; sovint simbòlicament i patèticament són cares als poetes, però rarament per si mateixes. Cauen oblidades de les mans dels grans obrers i soldats. Tals homes acceptaran amb mercès corones de fulles o corones d'espines, mai corones de flors.

JHON RUSKIN

(Del llibre "Natura" - Traducció de Cebrià Montoliu)

NOTES I COMENTARIS

La festa de Tots-Sants. — Tal com pre-
vèiem, fou una festa que deixà ben satisfets
tots els que tingueren la sort de concórrer hi:
rondalles, cants, parlaments, poesies, etc., con-
tribuïren a fer passar agradosament l'estona, tot
assaborint les tradicionals castanyes torrades i
els no menys torrats panallets. Cal remarcar la
ben conjuminada controvèrsia que aparentment
es suscità a l'entorn d'un entusiasta parlament
de protesta adreçat als esperits enamorats de

les antigalles i de les ràncies tradicions, i de
fogosa defensa, al mateix temps, dels ideals
d'avantguarda, de joventut i progrés, que el
Sr Aymat (F.) pronuncià amb tan verídica i
vehement entonació que, a despit de l'evident
exageració dels conceptes emesos i la carica-
turesca exposició dels conceptes emprats en
defensa de la seva tesi, *donà la castanya*
(n'era el dia...) a més d'un dels senyors con-
currents, que es prengué seriosament el que

no era sinó una facècia de circumstàncies, composta pels elements que integren la Secció d'Estudis d'Art Dramàtic del «Foment de les Arts Decoratives», amb la col·laboració del popular folklorista N'Aureli Campmany.

Finalitzà la festa amb uns quants ballets catalans que les senyoretetes i els joves puntejaren joiosament, sota la immediata direcció del Sr. Campmany, qui amablement s'oferí a ensinistrar-los en aquesta complicada tasca dels passos i passets, punts i contrapunts.

L'Exposició Tardoral de Plantes i Flors. - Gentilment invitats per la Comissió Organitzadora vàrem assistir a la festa inaugural d'aquesta important exhibició que, en altres indrets més atents a les enlairades manifestacions de l'esperit, hauria constituït un esdeveniment de vera transcendència digne de reunir l'*élite* de la societat, que d'aquesta faisó hauria volgut honorar l'esforç d'estudi i perseverança que representa arribar a obtenir uns exemplars tan selectes com els que han estat exposats.

El Foment Nacional de l'Horticultura ha fet obra ben meritòria en organitzar aquesta exposició, la qual seria de desitjar que no fos un cas isolat, un esforç efímer, sinó que constituís l'inici d'una no interrompuda sèrie que, amb caràcter permanent, anessin celebrant-se anyalment cada primavera o tardor. Aquestes exposicions haurien d'ésser el lloc i el motiu de reunió de la societat més selecta de la ciutat: flors, música, belles dames. ¿Voleu un ambient més poètic i més propici a les veritables seleccions espirituals? Caldria pensar-hi. ¿N'està tan mancada, la nostra societat, d'aquests estímuls, d'aquest refinaments, que són precisament els que donen to de veritable capital!

El Moble de la Xina. — Es tracta d'un petit manual redactat per Joan Sacs (nom que per ell sol és ja una garantia), que bé podem dir que constitueix un esdeveniment dintre de la nostra escassa bibliografia artística, molt més escassa encara en tractar-se d'obres dedi-

cares a l'estudi dels Bells Oficis. Dins un estil condensat i concís que no li lleva claredat, ans al contrari, l'augmenta, es dóna una idea general ben justa del que és el moblament xinès, que, com totes les admirables manifestacions de l'art d'aquest poble, tan poques variants ha sofert a través dels segles.

Ens desplaui, però, la definició que es fa del llibre en la frase "estil xinès per a la decoració d'interiors europeus moderns": no creiem que l'art occidental guanyi gran cosa amb aquestes filtracions pseudo-orientalistes que de tant en tant s'intenten. D'altra banda, sempre és perillós donar receptes, siguin d'art o d'altra cosa. quan es corre el risc que vagin a parar a mans de curandera.

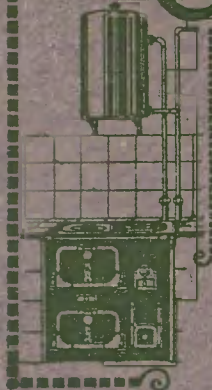
La Casa de l'Ardiaca. — El diumenge dia 11 d'aquest mes de desembre, el «Foment de les Arts Decoratives» efectuarà una visita col·lectiva a l'antiga casa de l'Ardiaca.

Aquest casal, que tantes vicissituds ha sofert a través de la història barcelonina, aplega actualment dues importantíssimes institucions culturals ciutadanes: l'Arxiu Històric Municipal i la Biblioteca del Patronat Massana.

La importància d'aquestes dues cabdals institucions no permetia instal·lar-les sense mirament ni cura en uns casalots ruïnosos i inclements: era necessari estatjar-les en un casal honorable, en un veritable palau digne de contenir tan bells tresors bibliogràfics com li eren confiats. Però això representava un treball importantíssim de restauració amorosa, d'adaptació aciençada, que no podia confiar-se sinó a un esperit refinat i atent i conscientment enamorat de les nostres coses. Aquest treball acurat, amb un desinterès digne de tota lloança, ha estat dut a bon terme per En Jaume Marco, qui ha reeixit a transformar l'antic edifici en un noble palau ben digne de la nostra ciutat.

Els senyors socis que desitgin concórrer a aquesta interessant visita hauran de reunir-se, a les deu del matí de l'esmentat dia, al casal del *Foment*. Es prega l'ús de la insígnia social.

CUINES, TERMOS CAÑAMERAS

**VARIETAT DE MODELS
DE GRAN RENDIMENT**

Servei complet d'aigua calenta sempre disponible sense cap despesa

**SERVEIS PER A PARTICULARS,
HOTELS I COMUNITATS**

EL SISTEMA **CAÑAMERAS**

ES LA MILLOR GARANTIA

VISITEU AQUESTA FÀBRICA

Diputació, 415-423 i Sicília, 226-232 - Teléf. S.P. 340

Dipòsit: Hospital, 87 - Teléf. A. 3380

B A R C E L O N A

CUINES

(FIXES, PORTÁTILS, CENTRALS I ESPECIALS)

**TERMOSIFONS I CALEFACCIONS
DE TOTS SISTEMES**

**ESTUFES I ESCALFAPANXES
(MODELS DECORATS)**

SALAMANDRES ROYAL, ETC., ETC.

X O C O L A T E S

Amatller

**CASA FUNDADA L'ANY 1800
127 ANYS D'ÈXIT CREIXENT**

X O C O L A T E S

des d'1'50 a 4 pessetes els 400 grams

DEMANEU-LES ARREU

Casa Central: Màrtir Battisti, 4 i 6

B A R C E L O N A